

ВИСШ АДВОКАТСКИ СЪВЕТ

№. 21-3
Дата 05.01.99г.

21
КОНСТИТУЦИОНЕН СЪД
бул. Витоша 1а
1000 София, България
тел. (2) 875 513,
803 923
факс (359 2) 876 514
бр. 47/к.з. 32/98
03.04.1999

Г-н М. Захарев
Г.Г. 99г. 14

Д О

КОНСТИТУЦИОННИЯ СЪД

СТ А Н О В И Щ Е

от Висшия адвокатски съвет

по конституционно дело №32/1998г.

Господа конституционни съдии,

Посоченото по-горе конституционно дело е образувано по повод искането на Главния прокурор на Република България за установяване противоконституционността на разпоредбите на Закона за наследството, създадени с §§7 и 8 от Закона за изменение и допълнение на Закона за наследството /ДВ, бр.60/24.VII.1992г./, а именно:

- чл.90а относно думите "или включване в трудово-кооперативни земеделски стопанства или в други образувани въз основа на тях селскостопански организации" и

- чл.91а относно думите "или включени в трудовокооперативни земеделски стопанства или в други образувани въз основа на тях селскостопански организации" и думите "съответно включването на имотите".

В изпълнение на определението от 1 декември 1998год. по делото Висшият адвокатски съвет представя следното становище по поставените въпроси:

I. Новата разпоредба на чл. 90а от Закона за наследството гласи: "Завещание и продажба на наследство, съставено и извършено след одържавяване или включване в трудовокооперативни стопанства или в други образувани въз основа на тях селскостопански организации на имоти, собствеността върху които се възстановява, нямат действие за тези имоти".

С решение №4 от 27 февруари 1996 год. по конституционно дело №32/1995г. Конституционният съд е обявил за противоконституционна разпоредбата на чл.90а от Закона за наследството в частта ѝ, в която е предвидено, че завещание, съставено след включване в трудовокооперативни земеделски стопанства или други образувани въз основа на тях селскостопански организации на имоти на кооператори, собствеността върху които се възстановява по чл.10, ал.1, няма действие за тези имоти.

По настоящето дело главният прокурор е направил искане да се установи противоконституционността на чл.90а от Закона за наследството в частта му, която не е била предмет на цитираното решение от 27 февруари 1996 год. и която се отнася до имоти, включени в трудовокооперативни земеделски стопанства или други образувани въз основа на тях селскостопански организации / а именно досежно: "или включване в трудовокооперативни земеделски стопанства или други образувани въз основа на тях селскостопански организации"/.

Налице е очевидно недоразумение. В диспозитива на решението №4 от 27 февруари 1996 год. на Конституционния съд посочената от главния прокурор в новото му искане част от разпоредбата на чл.90а от Закона за наследството - "или включване

в трудовокооперативни земеделски стопанства или други образувани въз основа на тях селскостопански организации" - е възпроизведена буквално. Тази част на цитираната разпоредба прочее е била предмет на решението на Конституционния съд. Следователно е недопустимо той наново да се произнася относно нейната противоконституционност.

В действителност главният прокурор явно е имал предвид обявяването на противоконституционността на тази част на чл.90а от Закона за наследството, която засяга продажбата на наследство, извършена след включване в трудовокооперативни земеделски стопанства или в други образувани въз основа на тях селскостопански организации, в което наследство има имоти, собствеността върху които се възстановява по чл.10, ал.1 ЗСПЗЗ. Този извод се налага безусловно от съдържанието на съобразителната част на искането, по повод на което е образувано настоящето дело. Главният прокурор е подчертал в нея, че "аргументите"/мотивите б.н./ на решението от 27 февруари 1996 год. са валидни не само за завещателните актове, но и за всички актове на разпореждане с имоти, за които се отнася решението.

Конституционният съд естествено не се е произнесъл относно въпроса за действието на тези други разпоредителни актове с подобни имоти, след като не е имало искане за това. Такова искане обаче няма и по настоящето дело.

Ето защо намираме, че е недопустимо Конституционният съд да се произнесе с решение по настоящето дело относно противоконституционността на разпоредбата на чл.90а от Закона за наследството в частта ѝ относно отпадането на действието на продажбата на наследство, в което са включени земеделски имоти и която про-

дажба е извършена след включването им в трудовокооперативни стопанства или другите селскостопански организации, посочени в разпоредбата.

Ако все пак се приеме, че изразеното в съобразителната част на искането на главния прокурор е достатъчно, за да се произнесе Конституционният съд по поставения в тази част въпрос, то естествено решението, следва да се съобрази с приетото в решение №4 от 27 февруари 1996 год. /макар и да би могло да се възрази против него/.

II. Главният прокурор поддържа, че и разпоредбата на чл.91а от Закона за наследството в частта ѝ, която се отнася "до имоти, включени в трудовокооперативни земеделски стопанства или в други образувани въз основа на тях селскостопански организации" е противоконституционна.

Главният прокурор се е задоволил да обоснове искането си с това, че в резултат на отказа от наследството от страна на някой от сънаследниците са уголемени дяловете на останалите, т.е. те са придобили по силата на самия отказ вещни права, които се възстановяват по силата на самия закон - чл.10 ЗСПЗЗ, а с разпоредбата на чл.91а от Закона за наследството се накърняват тези права, което противоречи на чл.17, ал.1 и 3 от Конституцията.

Това разбиране не може да бъде възприето.

1. Отказът от наследство е едностранен формален акт, като неговата последица се изразява в това, че наследникът който го е извършил изгубва правото да приеме наследството. С откриването на едно наследство наследникът придобива правата върху наследственото имущество само ако е приел наследството; тези

права не преминават върху него eo ipso със самото откриване на наследството. Необходима е експлицитно или имплицитно изразена воля за приемането му. Следователно с отказа от наследството извършилият го наследник не загубва права върху определени права или вещи, включени в наследството, а загубва само правото да ги придобие. За това се смята, че отреклият се от наследството никога не е имал право върху него. От това именно следва уголемяването на дяловете на неговите сънаследници или пък, ако няма такива в същата класа, призоваването към наследяване на наследниците от следващата класа /чл.53 от Закона за наследството/. Придобиването на наследството от тези сънаследници или наследници от следващата класа става в такъв обем сякаш отреклия се от наследството наследник въобще не е съществувал. В тази светлина е ясно, че всички те не са негови правоприменници.

В светлината на тези доводи е ясно, че отказът от наследство не представлява разпоредителен акт, за чието правно значение и действие са важими мотивите на решение №4 от 27 февруари 1996 год., както това се поддържа в искането на главния прокурор.

2. Ако призованият вследствие на извършения отказ от наследството сънаследник или наследник от следващата класа придобива правото да наследи и съответно право на собственост върху наследствените имоти и за това следва да се ползва от защитата по чл.17, ал.1 и 3 от Конституцията, то в случая на тази защита има право и то с още по-голямо основание и отказалият се от наследството наследник. Когато наследството е било открито, наследственото имущество не е обхващало в действителност - правно и фактически - земеделските имоти, които са били включени в тру-

6.

довоокооперативни земеделски стопанства или в други в образувани въз основа на тях селскостопански организации. Не е необходимо да се навлиза в обсъждане на това разбиране, което несъмнено противоречи на традиционната идея, че все пак член-кооператорът е запазвал право на т.н. "гола собственост". Подобна идея може да се поддържа в рамките на отпадналата социалистическа правна система. Тя обаче няма място в правовата държава при спазването на нейните принципи. В тази насока е достатъчно да се подчертае, че в течение на десетилетия не бе възможно за член-кооператорът, "запазил" тази "гола собственост" на включения в трудовокооперативното земеделско стопанство имот да извършва каквото и да е разпоредително действие с него. /За това впрочем може да се поставят под съмнение мотивите на решението №4 от 27 февруари 1996 год. в противен смисъл, без разбира се да може да се оспорва обявяването на противоконституционността на чл.90а от Закона за наследството; възниква само въпросът за силата на мотивите на решенията на Конституционния съд така, както е спорен въпросът за силата на присъдено нещо на мотивите на влезлите в сила съдебни решения/. От друга страна за възстановяването на собствеността на земеделските имоти е необходим акт на особен орган, необходимо е решението на общинска поземлена комисия. Възстановяването на собствеността не става от само себе си с влизането в сила на Закона за собствеността и ползването на земеделските земи. Налице е пълна аналогия с условията за реституция по Закона за възстановяване на собствеността върху някои отчуждени имоти по Закона за териториално и селищно устройство, Закона за плановото изграждане на населените места, Закона за благоустройство на населените места, Закона за държавните имоти и Закона за собствеността. По този закон реституцията настъпва по силата на административен акт,

за разлика от реституцията по Закона за възстановяване на собствеността върху одържавени недвижими имоти, която настъпва по право, по силата на самия закон без каквато и да е намеса на административен или друг орган. На тази плоскост следва да се постави въпросът доколко мотивите на решение №4 от 27 февруари 1996год. и на цитираните в него други решения на Конституционния съд по този повод имат обвързваща сила при решаването на настоящето дело.

В светлината на тези доводи намираме, че отказът от наследство не се отнася за тези наследствени земеделски имоти, които са били включени в трудовокооперативни земеделски стопанства или в други селскостопански организации.

3. Отказът от наследство като едностранен акт съставлява волеизлияние, насочено към пораждане, изменяване или прекратяване на права и задължения. Волята, изразена в акта на отказ от наследство, трябва да обхваща знание за обема на правата и задълженията, за които се отнася той. Естествено е, че няма и не може да има валидно изразена воля при знанието, че въпросните земеделски имоти в същност не фигурират в наследственото имущество.

4. Искането на главния прокурор е съставено без да се държи сметка за второто изречение на чл.91а от Закона за наследството: имотите, предмет на тази разпоредба, "се смятат за новооткрито наследство по смисъла на чл.1 от закона". А щом това е така, отказът от наследство, извършен преди създаването на новелата на чл. 91 а ЗН, не може да има действие за имотите, визирани от нея /аргумент от чл. 26, ал.1 от Закона за задълженията и договорите in fine /. Законодателят е създал правна фикция /което е допустимо според нашето право например-

8.

чл.2,ал.1,б."а" от Закона за наследството, израз на максимата "nasciturus pro iam nato habetur quoties de commodo eius habetur".

Главният прокурор не е поискал обявяването на противоконституционността на изречение 2 на ал.91а от Закона за наследството. Тази разпоредба е за това задължителна. Впрочем с нея не се и нарушава Конституцията. Тя обуславя отхвърлянето на искането за обявяване противоконституционността на визираната в искането по делото част на разпоредбата на чл.91а от Закона за наследството.

ПРЕДСЕДАТЕЛ НА ВАС:

